

2. Új közösségek tagjai leszünk. Új osztálytársaink lesznek, új tanárok fognak tanítani, új iskolába kerülünk. KISZ-tagok leszünk. Hogyan viselkedjünk? (Gyakorlati útmutatások.)

Az erkölcsi beszélgetések témaköreit úgy építettük fel, hogy a kommunista erkölcs alapelveire vonatkozó tapasztalatok összegezése sorra kerüljön a 4 év folyamán. Ezeknek a beszélgetéseknek akkor lesz meg az igazi nevelőértékük, ha biztosítani tudjuk, hogy a gyermekek erkölcsi nézetei, ítélőképességük, meggyőződésük, érzelmeik és magatartásuk tényleges tevékenység közben formálódjanak. Fontos és nagy körültekintést, fáradhatatlan munkát igénylő feladata az osztályfőnöknek ilyen munkaalkalmaknak a szervezése és ellenőrzése.

Forrásmunka: Siskin: A kommunista erkölcs alapjai.

Kairov—Goncsarov—Jeszipov—Zankov: Pedagógia.

Dezséry László: Barátság.

Dezséry László: Fiúk és lányok.

Az általános iskola tartalmi továbbfejlesztésének vitaanyaga II. kötet.

Jármai Éva

Kelemen Jánosné

A fizikai munkára nevelés lehetőségei az Úttörő Mozgalomban

A munkára nevelés oktató-nevelőmunkánk egyik alapvető és rendkívül időszerű kérdése. Sürgős, maradéktalan megvalósítását maga az élet követeli egyre jogosabb türelmetlenséggel. Hisz sohasem volt nagyobb szükség a hozzáértő, a munkát szerető és azt igénylő fiatalokra, mint éppen napjainkban. Ezért *ma tanulóifjúságunkat úgy kell nevelnünk, tanítanunk, hogy az iskola padjait elhagyva meg tudjon felelni építő munkánk bármelyik területén a szocialista társadalom igényeinek, a gyakorlati élet követelményeinek.*

Természetes, hogy ennek a feladatnak az iskola csak akkor tud eleget tenni, ha a munkára nevelés egész oktató-nevelő tevékenységünket áthatja, annak szerves részét alkotja. Ez a gondolat nyert megfogalmazást oktatási rendszerünk továbbfejlesztésének alapelveiben is.¹ „1. Tegyük szorosabbá iskolánk kapcsolatát az élettel, a gyakorlattal, a termeléssel. 2. Emeljük az általános- és szakmai műveltség színvonalát. 3. Az oktató-nevelőmunka tervszerűen szolgálja a szocialista világnézet és erkölcs kialakítását.“

Mindhárom alapvető fontos feladatot tartalmaz a munkára nevelés minél eredményesebb megoldása érdekében. Így többek között a munkában való jártasság, készség kialakítását, a gyakorlatias ismeretanyag elsajátíttatását, a szocialista munkaerkölcs kiművelését. Ezzel is azt hangsúlyozva, hogy szocialista nevelésünk egyik igen fontos és roppant időszerű kérdéséről van szó.² „Államunk leendő polgárait már iskoláskoruktól kezdve a munkához való kommunista viszonyra kell nevelnünk, rá kell szoktatnunk arra, hogy lelkiismeretesen tegyenek eleget kötelességüknek, pontosan és gondosan hajtják végre feladataikat, igyekezzenek minden szellemi és fizikai munkájukat a lehető legjobban elvégezni“ — olvashatjuk a szovjet pedagógiában.³ „Az iskola ezt a nevelési feladatot sikeresen csak az Úttörő Mozgalom segítségével valósíthatja meg. Ez a szervezett közösség összeköti az iskolát a társadalom életével, és fej-

¹ Irányelvek oktatási rendszerünk továbbfejlesztésére. Az Iskolai Reformbizottság kiadványa. Bp. 1960. 3—5. l.

² Kairov—Goncsarov—Jeszipov—Zankov: Pedagógia. Bp. 1960., 36. l.

³ Duró Lajos: Az úttörőcsapat és az iskola együttműködése. Köznevelés 1951., 501. l.

leszti a gyermekek önálló tevékenységét. Alátámasztja az iskolai nevelőmunkát, és kiegészíti azzal, hogy megszervezi a gyermekek szabadidejét.“ Feladatunk éppen ezért úgy irányítani úttörőszervezeteink tevékenységét, hogy⁴ „az szerves kiegészítője, segítője legyen az iskola nevelő és oktató munkájának“, döntő szerepet játsszon⁵ „iskolánk belső életének átformálásában, a nevelőmunka megújításában“.

A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány által megbízott Iskolai Reformbizottság is ezt várja, erre kéri a Kommunista Ifjúsági Szövetséget, hogy⁶ „vállaljon részt az ifjúság világnézeti, erkölcsi, politikai egységének kialakításából azáltal, hogy szervezi, irányítja az ifjúság tanórán kívüli életét, és mozgósítja őket a szocialista építésre, a szocialista társadalom feladataira való jobb felkészülésre. Segítse a tanulóknak az üzemben, termelőszövetkezetben és más munkahelyen végzett termelőmunkáját. A tanulóifjúságot még szélesebb körben vonja be társadalmi munkafeladatok végzésébe. Vállaljon kezdeményező szerepet a tanulók szocialista közösséggé formálásában“.

A KISZ első kongresszusán már hangzottak el ebben a kérdésben igen elgondolkodtató megnyilatkozások és tervek. Elég, ha csak az ifjúság egészét érintő legfontosabb tennivalók⁷ hat nagy csoportba foglalt feladatokról (a termelékenység emelése, a mezőgazdaság szocialista átszervezésében való részvétel, a védnökségvállalások rendszerének széleskörű elterjesztése, takarékosági mozgalom, a „20 órá“ társadalmi munka mozgalmának folytatása, nagyszabású tanulási mozgalom megszervezése) gondolunk. Ezeknek az országos jelentőségű feladatoknak a lényegét legegyszerűbben a kongresszus jelszavával fejezhetünk ki: „Munkával, tanulással a szocializmusért!“ E feladatok végrehajtása igen körültekintő, következetes, céltudatos nevelőmunkát igényel az iskolától, sőt az egész társadalomtól is. Így válik a munka megbecsülésére, szeretetére, a közösséggé vállalt áldozatkészségre való nevelés az egész társadalom: a család, az iskola, az ifjúsági- és tömegszervezetek közös ügyévé. *Csak a szoros együttműködés és kölcsönös támogatás elve alapján valósítható meg, hogy a munka életszükségletté váljék ifjúságunkban, hogy természetes és örömteljes tevékenységet jelentsen az számára.*

Miután megvilágítottuk a munkára nevelés fontosságát oktató-nevelőmunkánkban, ifjúságunk mozgalmi életében, és rámutattunk arra, hogy mennyire jelentős kérdése ez egész társadalmi életünknek, feltárva azt, hogy csak a közös erőfeszítés, a kölcsönös segítségnyújtás alapján érhetünk el megnyugtató eredményeket, ráterhetünk, *milyen lehetőségeket nyújt az Úttörő Mozgalom mindennapos gyakorlata, a kisdobos-követelmény- és úttörő-próberendszer az általános iskolás korú gyermekek ilyen irányú neveléséhez, és e lehetőségek valóra váltása milyen nevelői hatással, eredménnyel jár együtt.*

A kisdobosmunka és az úttörőélet célkitűzései, követelményei, tapasztalatai arról tanúskodnak, hogy e lehetőségek adva vannak. Ezek feltárása, rendszerezése és elemzése — éppen a hatékonyabb munkára nevelés érdekében — fontos pedagógiai feladat. Sőt ezt a munkát az is szükségessé teszi, hogy az említett nevelési cél szolgálatába állítható feladatok kissé szétzórjan, a rendszerezést nélkülözve találhatók a Magyar Úttörők Szövetsége kiadványaiban. (Kisdobosvezető 1959, Úttörő próbakönyv I. 1959, Úttörő próbakönyv II., III. 1960.) Bár igaz, hogy e kiadványok szerkesztői nem is léptek fel ilyen igényekkel.⁸ „Nem törekedtünk a kisdobos-munka tudományos feldolgozására, pedagógiai elemzésére. Bár ez is rendkívül fontos feladat lehetne. Igyekeztünk a kisdobos-vezetők nézőpontjából úgy csoportosítani a mondani-valót, hogy azt közvetlenül, első olvasásra a kisdobosok foglalkozásain felhasználhassák.“

Nagyon is helytálló az a megállapítás, hogy *a munka csak akkor válik életszükségletté, természetes tevékenységgé, ha kiskoruktól kezdve hozzászoktatjuk gyermekeinket erejüknek, képességüknek megfelelően a rendszeres munka végzéséhez.* Akár tetszik ez nekik, akár nem. A választást nem bízhatjuk a gyermekre, de türelemmel, tapintattal, segítőkészséggel és szigorú követettségével elérhetjük, hogy *meggyőződésükké váljon: dolgozni mindenkinek kell, a munka becsület és dicsőség dolga.* Viszont arra is törekednünk kell, hogy kedvük, örömük teljék a munkában. Az öröm az eredményes, a sikeres munka velejárója. Ehhez a jóleső érzéshez, élményhez kell minél gyakrabban hozzásegíteni gyermekeinket. Ezért fontos a munkát úgy megválasztani, hogy azt a gyermek megerőltetés nélkül, sikerrel végezhesse el. Ezekkel a fontos elvekkel számoltak is a kisdobos- és úttörőmunka tartalmának meghatározásában, a munkára nevelést elősegítő feladatok, gyakorlási formák, próbakövetelmények kijelölésében.

⁴ Az Úttörő Mozgalom új feladatai. Köznevelés 1949., 157. l.

⁵ Kiss Gyula: Az úttörő munkáról. Köznevelés 1956., 73. l.

⁶ Irányelvek oktatási rendszerünk továbbfejlesztésére. Az Iskolai Reformbizottság kiadványa. Bp. 1960., 15. l.

⁷ L. bővebben A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség kongresszusának anyagát. Bp., 1960. XII. 16—18. 12—13. l.

⁸ Kisdobosvezető, Módszertani segédkönyv 1959, 3. lap.

Vegyük előbb szemügyre a kisdobos munkát! Annak célkitűzései, feladatai között ezt olvashatjuk:⁹ „A kisdobos élet a gyermekeket feladataik ... maradéktalan elvégzésére szoktatja, a közösségekben a közösségért végzett munka szeretetét alakítja ki...“ A kisdobos-eszménykép kialakításában is társadalmi rendünk munkáról alkotott véleménye tükröződik, mert a példaképek között a múlt és csaták hősei mellett a munka hőseit is ott találjuk. A kisdobosok hat pontja és ezeknek értelmezése szintén a munka jelentőségét, megbecsülését, a szocialista munkaerőkölcs kialakításának fontosságát hangsúlyozza az életkori sajátosságok figyelembevételével.

Az elvi-eszmei alapvetés tehát körültekintő munkára vall. Erre a közvetlen élmények és nem csupán beszélgetések alapján kialakított szilárd eszmei alapokra épül fel a gyakorlati feladatok és követelmények rendszere. És ez így helyes, mert¹⁰ „dolgoztathatjuk az embert, amennyit csak akarjuk, ha ezzel egyidejűleg nem neveljük politikailag és erkölcsileg, semmiféle pozitív eredményt nem érünk el“. A kisdobos-követelményrendszer, a benne foglalt feladatok és gyakorlati formák is csak Makarenko szavai szerint válhatnak a munkára nevelés hathatós eszközeivé.

Az említett gyakorlati feladatok felölelik a gyermek életének egészét: az otthon, az iskolát, a mozgalmat és társadalmat egyaránt.

Az otthon, a család körében végzett munka (takarítás, törülgetés, bevásárlás, a kistestvér gondozása, kísérése, a vele való játszás, stb.) gazdag lehetőséget nyújt kisdobosainknak a helytállás, az áldozat- és segítőkészség gyakorlására. A felsorolt feladatok rendszeres végzése során fokozódik felelősségérzetük, de egyre elmélyültebb lesz kötelességtudatuk is. Olyan fontos tulajdonságok kialakítására is alkalmat nyújt otthon végzett munkájuk (cipőtisztítás, öltözködés, mosakodás, gombfelvarrás, iskolai felszerelésük, saját ruhájuk és játékaik rendben tartása stb.), mint az önállóság és a rendszeret. És ha ügyesen nyúlunk kisdobosainkhoz ehhez a munkájához, és ezt következetesen számon is kérjük, akkor sokat tehetünk az iskola és a társadalom kapcsolata szempontjából is, mert közelebb hoztuk a szülőket az iskolához, a mozgalomhoz.

Az iskoláért, mint második otthonukért végzett munkájuk, ha nem is ilyen sokrétű, de jelentőségében nem marad alatta az előbbinek. Ugyanis az ideartozó feladatok (osztálydíszítés, takarítás, virággondozás, az iskola környékének rendben tartása, felszerelésének védelme, gondozása stb.) fontos nevelési célok szolgálatába állíthatók. Egyrészt kialakul bennük az önzetlenség, a készség és törekvés a közös tulajdon gyarapítására, gondozására, másrészt éppen a közösségért végzett munkájuk alapján mélyül el bennük a társadalmi tulajdon fokozott védelme, mások munkájának megbecsülése.

A mozgalmalban is igen változatos és fontos feladatok várnak kisdobosainkra. Ezek szinte munkára serkentik, ösztönzik a pajtasokat. Gondoljunk csak a játék, a madárház, a madáretető, az ajándék és bábkészítés sok ügyességet, nagy figyelmet és türelmet, találgatást kívánó és ezeket a tulajdonságokat nagymértékben fejlesztő feladataira. Ugyanakkor ezek a közös foglalkozások nagyon sokat tehetnek az eredményes munka elvégzéséhez elengedhetetlenül szükséges fegyelem kialakításáért, amely nem tűri a fecsegést, a mulasztást, a lustaságot és pontatlanságot.

A társadalom gondoskodását szinte lépten-nyomon érzik és élvezik gyermekeink. Éppen ebből a szemléletből kell fakadnia közhasznú (társadalmi) munkájuknak. Bár kicsik, mégis erejükhez mérten ők is hozzájárulhatnak szocialista hazánk építéséhez. Ilyen feladat számunkra, de úttörőinknek is, a különféle hasznos hulladékok (papír, fém, rongy, üveg, stb.) gyűjtése. Ezek a feladatok leginkább alkalmasak arra, hogy meggyőződjenek gyermekeink: a közös munka és erőfeszítés nagyobb sikerrel jár, a közösségekben hatalmas erő rejlik. Csak a jól megszervezett, a közösség minden tagjának lelkes munkája vívhatja ki az elismerést, a megérdemelt jutalmat.

Amint láthatjuk, a kisdobosmunka nagymértékben hozzájárul követelményként kijelölt apró kis feladataival és megbízásaival, hogy gyermekeink szeressék és meg is becsülik a fizikai munkát. Ehhez azonban még az is szükséges, hogy végzett munkájukat mindig számon tartssuk, elismerő és bíráló megjegyzésünkkel segítsük fejlődésüket, és nem utolsósorban tudatosan éljünk ki a nevelői hatások jellemformáló erejével.

Az úttörőéletnek ezt kell továbbfejlesztenie és elmélyítenie. Itt is elmondhatjuk, hogy meg is van erre minden lehetősége. Az úttörőélet törvénye, a 12. pont ezt bizonyítja, hisz tettekben, munkában kéri számon a kötelességteljesítést, a közösség szolgálatát, a segítőkészséget, a fegyelmelzottséget, a munka szeretetét és megbecsülését. Helytállást követel az úttörőélet is

⁹ Kisdobosvezető, Módszertani segédkönyv 1959., 6. 1.

¹⁰ Makarenko: Válogatott pedagógiai tanulmányok, Bp. 1950. 76. 1.

a családban, az iskolában, a közösségben és a társadalmi életben egyaránt. Számos feladatot ró ez úttörőinkre (varrás, mosás, mosogatás; sütés-főzés, tűzrakás, folttisztítás, forrasztás, kerék-párszerelés; faültetés stb.), *elvégzésük valóban próbája lehet a munkában való helytállásnak, az önállóságnak, talpraesettségeknek.* A végzett munka hasznossága mellett azonban *sohasem szabad megfélemlenünk a munka nevelő hatásáról,* bármit és bárhol is végeztetjük azt.

Különösen fel kell figyelniünk az *ügyességből előírt próbakövetelményekre* (szerszámokkal, háztartási, háztáji kisgépekkel való bánásmód, azok gondozása, javítása stb.). Teljesítésük során, ha azt körültekintően végeztetjük el, valóban kialakíthatjuk azt a szemléletet, hogy *a szerszámok barátai, segítőitársai az embernek, ezért becsülünk, ápolunk és gondozunk kell őket.*

Ugyancsak felbecsülhetetlen nevelő értéke van a *meglepetés próbakövetelményeinek* is. (Faragott rajzszálórúd, hímzett terítő, virágállvány, könyvespolc készítése és megannyi szabadon választható lehetőség.) *Alkotókedvet ébreszt a gyermekekben, nagymértékben fejleszti öntevékenységeiket, találékonyságukat, ügyességüket.* Természetesen csak akkor, ha a meglepetés valóban *önálló munka* eredményeképpen készült el. Így bizonyítéka lehet alkotója *állhatóságának, türelmének, technikai tudásának és ügyességének.* De arra is nevel, hogy mindig *erőnköz, képességeinkhez mérjük vállalkozásainkat, legyünk mindenkor megfontoltak, körültekintők és szerények.*

Csak helyeselhetjük azokat a próbálkozásokat és törekvéseket (pl. hátizsák, iskolai felszerelések önálló készítése stb.), amelyek *takarékosságra, szerénységre, belátásra* nevelik gyermekeinket. *Az így nevelt gyermek jobban tud örülni mindennek, nem válik követelődzövé, kényelmessé, nem vár mindent készen a szülőktől, az élettől, hanem megtanulja, hogyan segítsen magán.* Ezért kell felkarolnunk, és minél jobban kiszélesítenünk az ilyen jellegű kezdeményezéseket.

A különpróbák (lakatos, asztalos, szabó, motorszerelő, híradó, elektrotechnikus, könyvkötő, kertész, erdész, növénytermesztő, háziállattenyésztő, méhészt stb.) szintén hatékony eszközei lehetnek a fizikai munka megbecsülésére, szeretetere nevelő munkánkknak. *Kedvet teremhetnek e foglalkozási ágakhoz, különösen ha elvégzésüket üzemi élményekhez is kapcsolnánk* (műhelylátogatás, munkafolyamat megfigyelése, néhány munkafogás elsajátítása, az ott látható gépek szerepe, működése stb.). *Igy szorosabbá tehetnénk úttörőink kapcsolatát is az étellel, a termeléssel, a munkásokkal, dolgozó parasztságunkkal.* Egy lehetőség annak a kívánságnak a teljesítésére, melyről Berencz János is ír:¹¹ „Milyen jó politikai nevelés lenne például, ha a rajok, csapatok állandóbb kapcsolatban lennének a termelőüzemekkel . . .“

Valami hasonló gondolat készített bennünket, amikor iskolánkban jónéhány évvel ezelőtt bevezettük úttörőink részére a műhelymunkát. Az itt szerzett tapasztalataink arról győztek meg bennünket, hogy érdemes volt, időt és fáradságot nem kímélve megteremteni ezt a lehetőséget úttörőcsapatunk számára, mert úttörőink itt szerették meg magát a munkát, és jóleső érzés volt számukra, hogy kezük alól tetszerős, társadalmilag is hasznos, értékesíthető munkaradabok kerültek ki (bőrotválogatótükrök, húsverők, színes, műanyagfejú rovartürek, tornablúzok, szerszámnyelvek, kerékpárhálókapsok, növénygyűjtő mappák).

Ezen a foglalkozásokon szemtanúi lehetünk, hogy jöttek bele egyre inkább a munkába. Kezdetben még ügyetlenkedtek, később maguk kísérleteztek ki jó munkamódszereket. Sok munkarészletnél ésszerűsítést dolgoztak ki. Egyre jobban fejlődött kezűgyességük, a szerszámokkal való bánásmódjuk. Itt tanulták meg becsülni egymás munkáját. Versenyeztek egymással a teljesítmény fokozásában. *A szocialista munkaverseny szellemét, az anyaggal való takarékoskodást, a selejt elleni harcot szívták itt magukba úttörőink.* És ez nem lebecsülendő hatása a műhelyben végzett munkánkknak. Sőt, azt is bevallhatjuk, hogy lelkesedésük sokszor ránk is ösztönző hatással volt, bennünket is elragadtatás lázas tevékenységük. De így voltak vele a szülők is. Az érdeklődő édesapákból, édesanyákból áldozatkész segítőitársak lettek, akik készséggel jöttek oktatni, nevelni gyermekeiket. Régi kívánság ez, hogy¹² „a politikailag legfejlettebb, párttag szülők az iskola segítségére lennének az úttörőfoglalkozások politikai nevelőmunkájának, a politikai tájékoztatásnak a megjavításában“.

A jól végzett munka után műhelyük jövedelméből minden évben megérdemelt pihenéshez, táborozáshoz juttattuk az egész évben serényen dolgozó úttörőinket. Így vált valósággá már gyermekkorukban, hogy *a pihenés, a tábor a jól végzett munka megérdemelt jutalma.*

És ezzel egy olyan lehetőséget érintettünk, amely leginkább fokmérője lehet, hogy mit tettünk a munkára nevelés érdekében. És ez a lehetőség *a tábor.* Mert¹³ „minden úttörőtábor

¹¹ Berencz János: Az úttörőszervezet néhány időszerű kérdése. Köznevelés, 1955., 205. 1.

¹² Berencz János: Az úttörőszervezet néhány időszerű kérdése. Köznevelés, 1955., 205. 1.

¹³ Kiss Mihály: Táborozási tapasztalatok és elvek. Köznevelés, 1959., 208. 1.

nevelőmunkájának szerves része... a munkára nevelés". Ez így is van!¹⁴ „A táborban nincs helye a kényeskedőknek, a lustáknak, az anyámasszonykatonáknak. Bátor, talpraesett úttörő való oda, aki nem ijed meg saját árnyékától, aki nyafogás nélkül elviseli az esőt, a szelet, a forróságot, az éjszakai őrseget, aki lelkesen, vidáman vesz részt minden tábori munkában (sátorverés, konyhai munkák, rőzseszedés, élelem és vízfordás, társadalmi munka végzése stb.), aki nem vonja ki magát semmiből, aki minden akadályt és nehézséget leküzd, egyszóval, aki helytáll minden körülmények között.”

Nem szabad azonban arról sem megfeledkezünk, hogy úttörőink egy része — főleg a magasabb korosztály — a nyári szünetben csoportosan bekapcsolódik a termelőmunkába.¹⁵ „Ez a tény — írja Bárdi Imre — a munkára nevelés kérdését élesebben veti fel, mint tanév közben. A fizikai munka megszerettetése, megbecsültetése, a szocialista munkaerőkölcs alapjainak kialakítása az úttörőkben — ezek itt a legfontosabb feladatok.” Ehhez még hozzátehetjük, hogy mindennek a kívánságnak úttörőink csak akkor tudnak eleget tenni, ha az úttörőélet mindennapos gyakorlata során fel is készítjük őket a nyári termelőmunkában való részvételre, ha figyelemmel is kísérik ott végzett munkájukat, helytállásukat, magatartásukat.

Feltártuk, számbavettük a kisdobos-követelmény- és az úttörő-próbarendszer alapján lehetőségeinket. Ezek a követelmények igazán konkrétak és elérhetőek minden kisdobos és úttörő számára. Azonban csak a tudatos és következetes nevelőmunka nyomán válhatnak ezek a lehetőségek igazán jellemformáló, készségfejlesztő valósággá.¹⁶ „... csapataink nevelőmunkájának megerősödése a gyakorlatban azon múlik — állapítja meg Bara János —, mennyire ismerték fel nevelőink az úttörőpróbázás pedagógiai jelentőségét és mozgósító erejét.”

Ehhez kívántunk segítséget nyújtani azáltal, hogy megvilágítottuk, milyen nevelőhatást érhetünk el az úttörőkövetelmények teljesítésével. Azért tettük ezt, hogy minél világosabban álljon előttünk az elvégzendő feladat, minél következetesebb és alaposabb legyen ellenőrző munkánk, minél tudatosabban végezzük a szocialista munkaerőkölcs kialakításáért folyó nevelői tevékenységünket az Úttörő Mozgalomban is, hogy meggyőződéssel vallják majd úttörőink Juhász Gyula szavaival!¹⁷

„Dolgozni föl, mind lankadatlan,
Amíg az élet fénye ég!
Hirdessük: itt nem boldogul más,
Csak aki alkot, aki munkás!”

Dobcsányi Ferenc

¹⁴ Úttörő próbakönyv II. 1960., 66. l.

¹⁵ Bárdi Imre: Az úttörőcsapatok nyári feladatai. Köznevelés, 1955., 239. l.

¹⁶ Bara János: Néhány gondolat az Úttörő Mozgalom pedagógiai helyzetéről. Köznevelés, 1959., 164. l.

¹⁷ Az 5. pont (Az úttörő jókedvvel dolgozik és megbecsüli mások munkáját) mottója. Úttörő próbakönyv I. 1959., 19. l.